

תשפ"ג – סמסטר

קורס לתואר שני

ב'

2023

מספר קורס: 1110442301

בעיות רגשיות והתנהגותיות בילדים ומתבגרים

(Emotional and behavioral problems in children and adolescents)

מנחת הקורס: פרופ' ליאת חממה

מועד הקורס: יום ב'

שעות: 08:30 – 10:00

חדר אישי: 203

מייל: hamama@tauex.tau.ac.il

תיאור הקורס: הקורס ירחיב את הידע תיאורטי אודות בעיות רגשיות (ויסות רגשי, רגישות לדחייה) ובעיות התנהגותיות (הפרעת קשב ופעלתנות יתר, הפרעה מרדנית מתנגדת, תוקפנות ו אלימות) אצל ילדים ומתבגרים, אשר עלולות לפגוע בתפקודם הלימודי, החברתי וברוחתם הנפשית. אנו נתמקד בגורמי סיכון הוריים/משפחתיים וגורמי סיכון שמקורם בילד הנקשרים להתפתחות של בעיות רגשיות והתנהגותיות. בנוסף, יוצגו מענים בתחום העבודה הסוציאלית עם הילד וסביבתו בתחומי בעיות אלו.

דרכי עבודה: הרצאות, דיונים, ניתוח אירועים מהשדה.

מטלות הקורס:

1. נוכחות בשיעורים וקריאת ספרות (סימון כוכבית – קריאת חובה להעשרה).
2. עבודת סיכום – 100% מהציון הסופי (תאריך ההגשה 17/7/2023).

נוכחות בשיעורים:

- ✓ הוראת הקורס תעשה באופן פרונטלי.
- ✓ הנוכחות בשיעורים **היא חובה**. סטודנט ית שיעדר/תיעדר מהקורס יותר מ-3 פעמים, תופסק השתתפותו.ה בקורס.
- ✓ חל איסור מוחלט על רישום לקורסים החופפים בשעות הלימוד שלהם באופן מלא או חלקי. האחריות לרישום לקורסים מוטלת על התלמיד בלבד.

הגשת עבודות באיחור:

מועד הגשת עבודות יפורסם באתר ביה"ס.
ניתן להגיש עבודה במועד אחד בלבד. חריגה מן המועד תיתכן רק באישור
הועדה לענייני תלמידים. את הבקשה יש להעביר 3 שבועות לפני מועד ההגשה
ובהתאם לנוהל 2.1 המפורסם בידיעון. הגשת עבודה באיחור וללא אישור הוועדה
תגרור הורדת 5 נקודות מציון העבודה, על כל שבוע איחור נוסף יורדו 10 נקודות
מציון העבודה. אין אפשרות לתקן עבודה בקורס. סטודנט שנכשל בעבודה
מסכמת בקורס נדרש ללמוד את הקורס מחדש.

ביבליוגרפיה

כתיבה מדעית:

גרפינקל, א. (2018). *איך כותבים: מדריך לכתיבה אקדמית עיונית*. הוצאת ידיעות
אחרונות – ספרי חמד.

American Psychological Association. (2020). *Publication Manual of the American
Psychological Association: The Official Guide to APA Style*. Seventh ed. American
Psychological Association

שיעורים 1-3: המשגה והצגת גורמים התורמים להתפתחות של בעיות רגשיות והתנהגותיות

*אפטר, א., הטב, י., ויצמן, א. וטיאנו, ש. (2010). פסיכיאטריה של הילד והמתבגר (מהדורה שלישית)
דיונון.
כהן, א. (2017). *טיפול בהורות – גישה אינטגרטיבית לטיפול בבעיות ילדים באמצעות הוריהם*
(עמ' 285-332). א.ח.
ניובי, ר.פ. (2011). *הילד המתקשה*. הוצאת ספרים אקדמית יזרעאל.
*סרוף, א. (2005). *התפתחות רגשית: ארגון חיי הרגש בשנות החיים המוקדמות*. הוצאת
א.ח.
רוזנטל, מ., גת, ל., צור, ח. (2008). *לא נולדים אלימים – החיים הרגשיים והחברתיים של
ילדים קטנים*. קו אדום- הוצאת הקיבוץ המאוחד.

Achenbach, T.M., McConaughy, S.H., & Howell, C.T. (1987). Child/adolescent behavioral and
emotional problems: Implications of cross in format correlations for situational
specificity. *Psychological Bulletin*, 101(2), 213-232.

<https://doi.org/10.1037/0033-2909.101.2.213>

Barton, J. (2003). Conduct disorder: Intervention and prevention. *International Journal of
Mental Health Promotion*, 5(4), 32-41. doi:10.1080/14623730.2003.9721916

- Eisenberg, N., & Sulik, M. J. (2012). Emotion-related self-regulation in children. *Teaching of Psychology, 39*(1), 77-83. <https://doi.org/10.1177/0098628311430172>
- England-Mason, G., & Gonzalez, A. (2020). Intervening to shape children's emotion regulation: A review of emotion socialization parenting programs for young children. *Emotion, 20*(1), 98 -104. <http://dx.doi.org/10.1037/emo0000638>
- Lo'pez-Romero, L., Romero, E., & Andershed, H. (2015). Conduct problems in childhood and adolescence: Developmental trajectories, predictors and outcomes in a six-year follow up. *Child Psychiatry and Human Development, 46*, 762-773. <https://doi.org/10.1007/s10578-014-0518-7>
- Ogundele, M. O. (2018). Behavioral and emotional disorders in childhood: A brief overview for Pediatricians. *World Journal of Clinical Pediatrics, 7* (1), 9-26. doi: 10.5409/wjcp.v7.i1.9
- Saarni, C., Mumme, D.L., & Campos, J.J. (1998). Emotional development: Action, communication, and understanding. In: Damon W., & Eisenberg, N. (eds), *Handbook of child psychology* (pp. 237–309). Wiley.
- Hague Armstrong, K. Ogg, J. A. Sundman-Wheat, A. N. St. & John Walsh, A. (2014). *Evidence-Based Interventions for Children with Challenging Behavior*. Springer.

שיעור 4: ויסות רגשי

- *Cicchetti, D., Ackerman, B.P., & Izard, C.E. (1995). Emotions and emotion regulation in developmental psychopathology. *Development and Psychopathology, 7*(1), 1-10. doi:10.1017/S0954579400006301
- Cole, P. M., Zahn-Waxler, C., Fox, N. A., Usher, B. A., & Welsh, J. D. (1996). Individual differences in emotion regulation and behavior problems in preschool children. *Journal of Abnormal Psychology, 105*(4), 518-529. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.105.4.518>
- *Gross, J. J. (2013). Emotion regulation: Taking stock and moving forward. *Emotion 13*(3), 359–365. <https://doi.org/10.1037/a0032135>
- Gross, J. J. (2014). Emotion regulation: conceptual and empirical foundations. In J.J. Gross (Ed.). *Handbook of emotion regulation* (pp. 3–20), Guilford Press.
- Harper, M. S., Dickson, J. W., & Welsh, D. P. (2006). Self-silencing and rejection sensitivity in adolescent romantic relationships. *Journal of Youth and Adolescence, 35*(3), 435–443. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9048-3>.

*Southam-Gerow, M.A., & Kendall, P.C. (2002). Emotion regulation and understanding: Implications for child psychopathology and therapy. *Clinical Psychology Review, 22*, 189-222. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(01\)00087-3](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(01)00087-3)

שיעור 5: רגישות לדחייה

*וייסברוד, נ., רוזנבאום, מ., ורון, ת. (2009). הקשר בין רגישות לדחייה לבין תוקפנות בקרב מתבגרות ומתבגרים צעירים. *חברה ורווחה, כ"ט* (1), 107-131.

*Downey, G., Mougios, V., Ayduk, O., London, B. E., & Shoda, Y. (2004). Rejection sensitivity and the defensive motivational system: Insights from the startle response to rejection cues. *Psychological Science, 15*, 668-673.

<https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2004.00738.x>

García-Bacete, F. J. , Marande-Perrin, G. , Schneider, B. H. , and Cillessen, A. H. N. (2019). Children's awareness of peer rejection and teacher reports of aggressive behavior. *Psychosocial Intervention, 28*, 37 - 47. <https://doi.org/10.5093/pi2018a25>

*London, B. E., Downey, G., Bonica, C., & Paltin, I. (2007). Social causes and consequences of rejection sensitivity. *Journal of Research on Adolescence, 17*, 481-506.

<https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2007.00531.x>

Murphy, A. M., & Russell, G. (2018). Rejection sensitivity, jealousy, and the relationship to interpersonal aggression. *Journal of Interpersonal Violence, 33*(13), 2118-2129.

<https://doi.org/10.1177/0886260515622572>

Zhou, J., Li, X., Tian, L., & Huebner, E. S. (2020). Longitudinal association between low self-esteem and depression in early adolescents: The role of rejection sensitivity and loneliness. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 93*(1), 54-71.

<https://doi.org/10.1111/papt.12207>

שיעור 6: צפייה ודין בסרט

שיעורים 7-8: תוקפנות ואלימות

אפל, נ. (2007). הקשר בין מיומנויות שליטה עצמית וערכים פרו-חברתיים לבין חשיבה עוינת, כעס והתנהגות תוקפנית בקרב ילדים. עבודה לשם קבלת תואר "דוקטור".

אוניברסיטת תל-אביב

הורוביץ, ת. (2000). אלימות כתופעה אנטי-חברתית- תיאוריה ומעשה. מכון הנריטה סאלד.

ניסימוב-נחום, ע. (2013). כל צבעי הנפש: טיפול באמנות בילדים המתנהגים בתוקפנות. מכון מופ"ת.

*רונן- רוזנבאום, ת., ורוזנבאום, מ. (2011). הפרעות של תוקפנות ואלימות. בתוך מור, נ., מאירס, י., מרום, צ., וגלבו-שכטמן, א. (עורכים). טיפול קוגניטיבי-התנהגותי בילדים עקרונות טיפוליים (עמודים 241-266). הוצאת דיונון.

Archer, J., & Coyne, S. (2005). An integrated review of indirect, relational and social aggression. *Personality and Social Psychology Review*, 9, 212-230.

https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0903_2

*Arsenio, W.F., Cooperman, S., & Lover, A. (2000). Affective predictors of preschoolers' aggression and peer acceptance: Direct and indirect effects. *Developmental Psychology*, 36(4), 438-448. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.36.4.438>

Campbell, S.B., Spieker, S., Burchinal, M., & Poe, M.D. (2006). Trajectories of aggression from toddlerhood to age 9 predict academic and social functioning through age 12. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 47, 791-800.

<https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01636.x>

*Dodge, K. A., & Crick, N. (1990). Social-information processing bases of aggressive behavior in children. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 16, 8-22.
doi:10.1177/0146167290161002

Dodge, K. A., Laird, R., Lochman, J. E., & Zelli, A. (2002). Multidimensional latent-construct analysis of children's social information processing patterns: Correlations with aggressive behavior problems. *Psychological Assessment*, 14(1), 60-73.

<https://doi.org/10.1037/1040-3590.14.1.60>

Espelage, D. L. (2014). Ecological theory: Preventing youth bullying, aggression, and victimization. *Theory Into Practice*, 53 (4), 257-264.

doi: [10.1080/00405841.2014.947216](https://doi.org/10.1080/00405841.2014.947216)

Hartup, W. W. (2005). The development of aggression: Where do we stand? In R. E. Tremblay, W. W. Hartup, & J. Archer (Eds.), *Developmental origins of aggression* (pp. 3-22). The Guilford Press.

Kawabata, Y., Alink, L., Tseng, W.L., van Ijzendoorn, M. H., Crick, N. R. (2011). Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and adolescents: A conceptual analysis and meta-analytic review. *Developmental Review*, 31(4), 240-278. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2011.08.001>

Sukhodolsky, D. G., Smith, S. D., McCauley, S. A., Ibrahim, K., & Piasecka, J. B. (2016). Behavioral interventions for anger, irritability and aggression in children and

adolescents. *Journal of Child and Adolescent Psychopharmacology*, 26 (1), 58-64.
<https://doi.org/10.1089/cap.2015.0120>

שיעורים 9-10: הפרעת קשב ופעלתנות יתר

גולדברג, א. (ADHD). 2021. ולהבין ולהיות מובן. הוצאת ספרים אמציה.
גרין, כ., וצ'י, ק. (2001). להבין ולטפל ב- ADHD. נתניה: הוצאת שמעוני.
*מנור, א., וטיאנו, ש. (עורכים). (2004). לחיות עם הפרעת קשב וריכוז ADHD (מהדורה
שלישית). תל-אביב: דיונון.

*Antshel, K.M., & Olszewski, A.K. (2014). Cognitive behavioral therapy for adolescents with
ADHD. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 13 (4), 825-842.
<https://doi.org/10.1016/j.chc.2014.05.001>

Lugo-Candelas, C., Flegenheimer, C., McDermott, J. M., & Harvey, E. (2017). Emotional
understanding, reactivity, and regulation in young children with ADHD
symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45(7), 1297-1310.
<https://doi.org/10.1007/s10802-016-0244-7>

*Sibley, M. H., Kuriyan, A. B., Evans, S. W., Waxmonsky, J. G., & Smith, B. H. (2014).
Pharmacological and psychosocial treatments for adolescents with ADHD: An updated
systematic review of the literature. *Clinical Psychology Review*, 34 (3), 218-232.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2014.02.001>

Sayal, K., Prasad, V., Daley, D., Ford, T., & Coghill, D. (2018). ADHD in children and young
people: prevalence, care pathways, and service provision. *The Lancet Psychiatry*, 5(2),
175-186. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(17\)30167-0](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(17)30167-0).

שיעורים 11-12: הפרעה מרדנית מתנגדת

*גרין, ר.ו., ואבלון, ג'.ס. (2009). ילד דינמיט: טיפול בילדים מתפוצצים. הוצאת ספרים
אמציה.

Ghosh, A., Ray, A., & Basu, A. (2017). Oppositional defiant disorder: Current insight.
Psychology Research and Behavior Management, 10, 353-367.
<https://doi.org/10.2147/PRBM.S120582>

Harvey, E. A., & Metcalfe, L. A. (2012). The interplay among preschool child and family
factors and the development of ODD symptoms. *Journal of Clinical Child & Adolescent
Psychology*, 41(4), 458-470. <https://doi.org/10.1080/15374416.2012.673161>

Ronen, T. (2005). Students' evidence-based practice intervention for children with oppositional defiant disorder. *Research in Social Work Practice, 15*, 165-179.
<https://doi.org/10.1177/1049731504271604>

שיעור 13: מענים בתחום עבודה סוציאלית

משרד הרווחה והביטחון החברתי (2022). ילדים בסיכון - מענים לילדים עד גיל 12. נדלה מאתר:

https://www.molsa.gov.il/populations/youth/childrenatrisk/communityassistance/pages/mt_01_01.aspx

משרד הרווחה והביטחון החברתי (2022). ילדים בסיכון - מענים למתבגרים (גילאים 12-21). נדלה מאתר:

https://www.molsa.gov.il/Populations/Youth/ChildrenAtRisk/CommunityAssistance/YouthUnder21/Pages/MT_01_02.aspx

Ngai, S. S. Y., Cheung, C. K., & Ngai, N. P. (2011). Social work inputs, change-inducing group mechanisms, and mutual aid among young people with emotional and behavioral problems. *International Journal of Adolescence and Youth, 16*(3), 265-287. <http://dx.doi.org/10.1080/02673843.2011.9748060>